

УДК 330
ББК 65.497. 8

**ХУСУСИЯТҲОИ ХОСИ СЕКТОРИ
ИТТИЛООТИИ ИҚТИСОДИЁТИ
МИЛЛИИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН**

Ашууров Абдурахмон Очилович - муаллими калони кафедраи технологияҳои иттилоотӣ ва барномарезии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон (Тоҷикистон, Хучанд), e-mail: ashurov13081955@gmail.com

**ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМА
ЦИОННОГО СЕКТОРА
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

Ашууров Абдурахмон Очилович - старший преподаватель кафедры информационно-коммуникационных технологий и программирования ТГУ ПБП (Таджикистан, Худжанд), e-mail: ashurov13081955@gmail.com

**FEATURES OF THE INFORMATION
SECTOR OF THE NATIONAL
ECONOMY OF THE REPUBLIC OF
TAJIKISTAN**

Ashurov Abdurahmon Ochilovich - Senior Lecturer, Department of Information and Communication Technologies and Programming, Tajik State University of Law, Business and Politics (TSU LBP), e-mail: ashurov13081955@gmail.com

Вожаҳои калидӣ: маълумотдиҳӣ, инфрасохтори иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ, технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ, технологияҳои иттилоотӣ, системаҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ.

Дар мақола хусусиятҳои рушд ва ташаккули баҳии иттилоотии иқтисод бо алоқамандии иттилоотии ҷаҳонии иқтисодиёт, рушди ҷомеаи иттилоотӣ ва иқтисодиёти ғайри саноати Ҷумҳурии Тоҷикистонро баррасӣ шуд. Дар доираи сектори иттилоотӣ аҳамияти институтҳо, шаклҳои робитаи байниҳамдигарии онҳо, қувваҳои пешбарандаи хоси низоми иқтисодӣ, аҳамияти омилҳои нави истеҳсолӣ ва истифодаи онҳо таъйир меёбанд. Ҳамаи ин зарурати омӯзиши амиқи мушкilotи ташаккул ва рушди сектори иттилоотиро дар шароити нав тақозо мекунад.

Проблемаҳои муҳимтарини давлат, ки бо ташаккули шароити мусоид барои рушди сектори иттилоотӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста аст, бо татбиқи сиёсати самарабахии давлатӣ алоқаманд аст.

Ключевые слова: информатизация, информационно-коммуникационная инфраструктура, информационно-коммуникационные технологии, информационные технологии, информационно-коммуникационные системы.

В статье рассматриваются особенности развития и формирование информационного сектора национальной экономики РТ, так как формирование информационного сектора экономики тесно связано с глобальной информатизацией экономики, развитием информационного общества, неиндустриальной экономики. В рамках информационного сектора меняется значение институтов, форм их взаимоотношений, движущих сил, присущих экономической системе, значение новых факторов производства и их использование. Все это вызывает необходимость глубокого исследования проблем формирования и развития информационного сектора в новых условиях.

Важнейшие проблемы, которые стоят перед государством, связаны с формированием благоприятных условий для развития информационного сектора в РТ, проведением эффективной государственной политики.

Key words: informatization, information and communication infrastructure, information and communication technology, information technology, information and communication system.

The article deals with the features of the development and formation of the information sector of the national economy of the Republic of Tajikistan, as the formation of the information sector of the economy is closely connected with the global informatization of the economy, the development of the information society, and the non-industrial economy. Within the framework of the information sector are changing the significance of institutions, the forms of their interrelationships, the driving forces inherent in the economic system, the significance of new factors of production and their usage. All this calls for a deep study of the problems of the formation and development of the information sector in the new conditions. The most important problems

facing the state are related with the formation of favorable conditions for the development of the information sector in the Republic of Tajikistan, the implementation of an effective state police.

Дар байни минтақаҳои ҷумҳурӣ, вилояти Суғд аз ҷиҳати иқтисодии инвестиционӣ ва ҳавфи инвестиционӣ мақоми аввалро ишғол менамояд. Масъалаи асосӣ дар раванди тараққиёти инвестиционӣ дар ҳудуди вилоят ин мусоидати муҳити инвестиционӣ барои ҷалби инвестицияи дохилӣ ва хориҷӣ мебошад.

Самти муҳим ва муайянкунандаи асосии равиши сиёсати инвестиционӣ дар худ маҷмӯи ҷорабинҳои оиди мустаҳкамкунии тамоюли мусбии афзоиши инвестиция, ҷалби захираҳои инвестиционӣ, баланд бардоштани самаранокии он, ки ба рушди соҳаи иҷтимоӣ, таъмини дараҷаи баланди неқӯаҳволии халқ ва мустаҳкамкунии иқтисодии аҳолии ҷамоати минтақа мусоидат менамояд, дарбар мегирад.

Тақсимоати инвестиция аз рӯи соҳаҳо дар соҳаи охир нишон медиҳад, ки барои сектори иттилоотӣ иқтисодиёти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон миқдори ками инвестицияи рост меояд. Дар айни ҳол технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ (ИКТ) барои ташаккули сектори иттилоотӣ ва истифодаи он дар идоракунии рушди иҷтимоӣ-иқтисодии ҷумҳурӣ нақши ҷиҳатдиҳанда дорад.

Пойгоҳи меъёрӣ-ҳуқуқӣ, технологияи иттилоотӣ сохта шуда дар тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ ва иқтисодии ҷумҳурӣ татбиқ карда мешавад. ИКТ ба ҷабҳаҳои ҳаёти ҷумҳурӣ таъсири амалии калон дорад, таъсири монетаҳои анъанавиро алалхусус бо алоқамандии вақт ва масофа суст мегардонад.

Ба проблемаҳои асосии рушди информатизатсияи ҷумҳурӣ инкишофи сусти захираҳои иттилоотӣ ва воситаҳои алоқа, норасоии кадрҳо, норасоии дастрасии аҳоли ба иттилооти иҷтимоӣ ва дигар хизматрасониҳои иттилоотӣ дохил мешаванд.

Барои тараққиёти сектори иттилоотӣ иқтисодиёти миллии ҷумҳурӣ чунин монетаҳо вучуд доранд:

1. Муносибати формалӣ ба проблемаҳои информатизатсияи иқтисодиёти минтақа ва барпо намудани сектори иқтисодии инноватсионӣ;

2. Вучуд надоштани тайёрии системавии инноваторҳо ва венчуристҳо дар доираи низоми иттилоотӣ ва технологӣ дар сатҳи ҳозира, ки натиҷаи камсаводии менеҷерҳо-инноваторҳо мебошад.

3. Аз тарафи давлат дастгирии нокифояи молиявии соҳа;

4. Ҷараёни нокифояи сармоя ба соҳаи тиҷорати технологӣ;

5. Монета ба дараҷаи психологӣ ва менталӣ, ки он ба хусусияти менталитети минтақа ва таҷрибаи тараққиёт алоқаманд аст.

Ба сектори иттилоотӣ асосан аз ҳисоби бучети ҷумҳурӣ маблағгузорӣ карда мешавад. Сектори иттилоотӣ соҳаи иқтисодиёти миллии ҷумҳурӣ буда ба туфайли он дигар соҳаҳо ҳам тараққӣ карданиш мумкин аст. Сектори иттилоотӣ асосан дар нақшаи иҷтимоӣ муҳим мебошад. Дар натиҷа самти асосии рушди сектори иттилоотиро чунин қайд намудан мумкин аст. Пеш аз ҳама ин информатизатсияи соҳаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ки мақсади асосии он баланд бардоштани самаранокии сифат, дастгирии ҷамоати иҷтимоӣ ва хизматрасонии иҷтимоии шаҳрвандон мебошад. Ҷорабинӣ дар соҳаи информатизатсияи ҳимояи иҷтимоии аҳоли дар худ коркарди комплекси таъминоти барномавии амалӣ, ҷиҳозонидани системаи ҳимояи иҷтимоии аҳоли бо воситаҳои автоматӣ, баланд бардоштани бозомӯзии кормандони идораи ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар мисоли самаранок истифодабарии технологияҳои иттилоотиро дар бар дорад.

Самти дуҷониби рушди сектори иттилоотӣ ин информатизатсияи маориф мебошад. Мақсади ин равиш сохтан ва тараққиёти ягонаи воситаҳои маълумот, таъмини фазои ягонаи маълумот дар тамоми марзи ҷумҳурӣ; баланд бардоштани самаранокӣ, дастрасӣ ва сифати маълумот дар асоси истифодаи технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар раванди таълим; васеъкунии спектри хизмати маълумот аз ҳисоби татбиқи унсурҳои омӯзиши технологияи фосолалии таълим мебошанд.

Самти сеюми рушди сектори иттилоотӣ ин информатизатсияи соҳаи тандурустӣ, ки он ба технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ таалуқ дорад, имконияти таъсири комплекси ба сектори марказҳои саломатӣ, маориф, илм ва нуқтаи назари идоракунии ҷамоати системаи тандурустиро дорад. Самти дигари рушди сектори иттилоотӣ ин информатизатсияи муассисаҳои маданият, ки мақсади асосии он кӯмак барои дастрасии шаҳрвандон ба сарватҳои маданӣ ва баланд бардоштани самаранокии ҷамоати муассисаҳои фарҳангӣ мебошад.

Ҳалли масъалаҳо доир ба татбиқи ин самтҳо дар иқтисодиёти ҷумҳури ин муҳайё намудани шароит барои ташаккули ҷамъияти иттилоотӣ, эҳтимолияти сиёсати давлатӣ нисбат ба сектори иттилоотии иқтисодиёт, ки дар худ дар мадди аввал сиёсати инвеститсиониро дорад, мебошад.

Дар натиҷаи ҳамин зарурати коркарди стратегияи инвеститсионӣ ба миён меояд, ки он ба пешгунии трансформатсияи сохтори марзии сектори иттилоотӣ ва коркарди нишондодҳои мушаххас аз рӯи ҳавасмандкунии рушди он имконият медиҳад. Алалхусус зарурияти, ба назари мо, муносибати комплексӣ ба дида баромадани шаклҳои гузориши сектори иттилоотӣ ва робитаи зич бо қонуниятҳои оиди ҷойгиршавии хоҷагиҳо мебошанд.

Ҳисоб мекунем, ки дар доираи Ҳукумати ҷумҳури бояд мақсад ва масъалаҳои стратегияи инвеститсионии сектори иттилоотӣ бояд муайян шавад. Бояд ҷораҳои муайяни маъмури андешид, то, ки сармоягузори хориҷӣ ва хусусии дохилӣ дар иқтисодиёти ҷумҳури дар сохтани барномаҳои инвеститсионии калон ва миёна ҷалб карда шавад. Лекин дар ҳамаи дараҷаҳои тараққиёти идораи инноватсионӣ дар масъалаи ҳаҷми маблағгузори аз тарафи давлат, муассисаҳои молиявӣ - қарзӣ, сохтори ҳуди соҳибкорон ҳамфикри мавҷуд нест.

Бо ҳамин информатизатсияи иқтисодиёт ва ҷамъият стратегияи сохтани системаи инноватсионии миллӣ, ки ядрои асосии онро системаи иттилоотии миллӣ ташкил медиҳад, бояд муносибати комплексӣ, системавӣ, барномавӣ - мақсаднок ҷорӣ карда шавад.

Сектори иттилоотии иқтисодиёти миллӣ ҷумҳури дар ҳолати рушд қарор дорад. Технологияи иттилоотӣ-коммуникативӣ барои ташаккули захираҳои иттилоотӣ дар идоракунии иҷтимоӣ-иқтисодӣ мазмуну мундариҷаи зиёдшавиро дар худ дорост. Яке аз самтҳои асосии стратегияи инвеститсионии рушди субъект бояд ташаккули технологияи иттилоотии идораи муассисаҳо ва институтҳо дар доираи иҷтимоӣ бошад.

Ташаккули сектори иттилоотии иқтисодиёти миллӣ ҷумҳури бо глобализатсияи иттилоотии иқтисодиёт, тарақиёти иттилоотии ҷамъият, иқтисодиёти ғайрииндуриалӣ робитаи зич дорад. Дар доираи сектори иттилоотӣ мазмуни институтҳо, шакли муносибат, қувваи ҳаракатдиҳанда, системаи иқтисодии хос иваз мешаванд. Ҳамаи ин водор мекунад, ки проблемаи ташаккул ва рушди сектори иттилоотӣ дар шароити нав амиқан омӯхта шавад. Проблемаи асосие, ки дар назди давлат дар рушди сектори иттилооти Ҷумҳурии Тоҷикистон истодааст, ин гузаронидани сиёсати самараноки давлат мебошад. Дар сохтани пойгоҳи ташаккули сектори иттилоотӣ нақши асосиро сармояи давлатӣ ва сектори хусусии дохили давлатӣ ва хориҷӣ мебошад, ки он дар навбати худ на танҳо перспективаи сектори иқтисодиёти додшуда, балки умуман ба рушди иқтисодии давлат таъсир мерасонад.

Ҳангоми пастшавии рақобат дар сектори саноатӣ дар мамлакатҳои мутаррақӣ маҷбуран сектори иттилоотиро тараққӣ медиҳанд, он вақт истехсолоти саноат дар мамлакатҳо бо захираҳои калон хело самаранок мешаванд. Истехсолоти моддӣ бе ин технология ҳам амал карданаш мумкин аст, лекин аз нуқтаи назари инкишофи илмӣ-техникӣ самаранокии пасттар дошта метавонад. Қувваи истехсолкунандагони он қатъиятии худро гум мекунанд.

Инкишофи виртуализатсияи иқтисодиёт туфайли зиёдшавии сели иттилоот имкон медиҳад, ки системаи истехсолот, ки доимо тағйир меёбад, аз нав мешавад, моделиронӣ карда шавад.

Фаъолият дар сектори иттилоотӣ дар худ нисбати автономӣ дар иҷроиши корхоро дорад. Дар натиҷа назорат аз болои коргарон коҳиш меёбад. Дар ин шароит, вақте, ки талабот ба меҳнати мустақилона ба миён меояд, имконияти корҳои истехсолкунанда имконпазир мегардад.

Дар натиҷа, ҳар як коргар барои қабули масъала мустақил буда метавонад ва он аз қабули масъалаҳои дигари кормандон вобаста аст. Дар ин ҳолат мутассадӣ ва мутахассис будани ҳар як корманд роли асосиро мебошад.

Бешубҳа, ҳамаи ин тадқиқот мазмуни назариявӣ вва амалӣ доранд. Лекин тадқиқоти назариявии тараққиёти сектори иттилоотӣ дар иқтисодиёти ҳозира барои ба амал татбиқ намудан тадқиқӣ ботафсилро талаб мекунанд. Бояд ҷой ва нақши сектори иттилоотӣ дар системаи иқтисодиёт муайян карда шавад. Мақсади ҳалли ин муаммоҳо ҳалли масъалаҳои назариявӣ ва методологии ташаккули сектори иттилоотӣ дар шароити ҷумҳури мебошанд. Бо ин мақсад чунин масъалаҳо гузошта мешаванд:

- таҳлили таҳаввулоти муносибати концептуалӣ ба тадқиқоти сектори иттилоотӣ ҳамчун системаи иқтисодӣ;

- кушода додани раванди информатизатсия ва глобализатсия аз нуқтаи назари рушди технологияи иттилоотӣ-коммуникатсионӣ ва нишон додани таъсири он ба ташаккули сектори иттилоотии иқтисодиёти миллӣ;

- дида баромадани муаррифии иттилоот, аниқ намудани хусусиятҳои он, додани таснифоти иттилоот;

- тадқиқоти таъсири сектори иттилоот ба трансформатсияи омилҳои анъанавии истехсолот;

- кушода додани хусусияти сектори иттилоотии ҷумҳури;

Предмети тадқиқот системаи муносибатҳои иқтисодӣ буда, он дар раванди ташакулёбии сектори иттилоотӣ гузошта шудааст. Асоси методологии тадқиқот ин методҳои дарккунии иқтисодиёт, мавқеи асосии назарияи иқтисодиёти бозорӣ, назарияи иттилоот, назарияи глобализатсия. Ҳамчун ба олооти тадқиқот методҳои диалектики баромад мекунад: абстраксияи илмӣ, индуксия ва дедуксия, таҳлил ва синтез, инчунин оморӣ, графикӣ ва дигар усулҳои ҷамъбастии коркарди иттилоот.

Пойгоҳи иттилооти тадқиқот аз маводҳои кумитаи давлатии омили назди президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақолаҳои илмӣ ва нашриётҳои муаллифони дохилӣ ва хориҷӣ истифода шудаанд.

Элементи навгонии илмии тадқиқот иборат аст:

Чудо намудани сектори иттилоотӣ ба сифати сектори мустақили иқтисодиёт;

Таснифоти асосии омил, тавсиф ва критерияи ҷудошудаи сектори иттилоотии иқтисодиёт;

Кушода додани мазмуни глобализатсия ва информатизатсия ва далели таъсири он ба сектори иттилоотии иқтисодиёти миллии ҷумҳурӣ;

Омузиши трансформатсияи меҳнат ва капитал дар шароити ташакулёбии сектори иттилоотӣ;

Омузиши натиҷаҳои хусусиятҳои хоси сектори иттилоотии иқтисодиёти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои омухтани курсҳои «Назарияи иқтисодӣ», «Назарияи иқтисодиёти иттилоотӣ» ҷалб намудан мумкин аст.

ПАЙНАВИШТ

1. Закон Республики Таджикистан об информатизации. (Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан 2001 год, №7, ст. 502, 2005 год, №12, 639 с.)
2. Комилов С. Дж. Забиров Н.Х. Предпринимательство: вопросы развития и государственного регулирования. - Душанбе, 2004 87 с.
3. Социально-экономическое положение в Таджикистане, январь, 2005: Статсборник. - Душанбе, 2005 26 с.

REFERENCES

1. Law of the Republic of Tajikistan on informatization. (Bulletin of the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan, 2001, №7, 502 p, 2005, №12, 639 p.)
2. Komilov S. J. Zabirov N.H Entrepreneurship: issues of development and state regulation. - Dushanbe, 2004. - 87 p.
3. Social-economic situation in Tajikistan, January, 2005: Statistical Collection. - Dushanbe, 2005. - 26 p.